

ITINERARI 6:

DIALÈGS GLOBALS SOBRE DEMOCRÀCIA I DIVERSITAT

Conferència inaugural

Federalisme: democràcia i diversitat

Dia: Dissabte, 25 de setembre de 2004

Hora: 9'30 - 10'45

Introducció: Josep Maria Vallès

Conferenciant: John Kincaid

Introducció

Ens trobem en un moment en què al món es confronten dues concepcions antagòniques sobre el que ha de ser el model de convivència global entre els pobles: per una banda, l'unilateralisme, que fomenta el centralisme estatal en les polítiques interiors i l'intergovernamentalisme en les relacions exteriors; i, per una altra, el federalisme, que propugna la necessitat de compartir la sobe­rania entre una diversitat d'actors polítics a diferents nivells.

Observem manifestacions d'aquesta dialèctica tant en l'àmbit de la Unió, amb el debat entorn a la Constitució europea, com dins l'esfera nacional, amb les negociacions al voltant de la reforma de la Constitució espanyola i l'Estatut d'Autonomia.

Per tant, l'antic debat entre l'individualisme i el pluralisme en política té actualment una vigència plena que justifica la necessitat de dur a terme un debat com el que avui es planteja.

Idea central: El federalisme podria ser l'etapa superior de la democràcia.

Metodològicament, el professor Kincaid ha basat el seu estudi en una anàlisi comparada dels diferents sistemes polítics mundials, arribant a una classificació de tres categories: els estats federals (25), els estats unitaris descentralitzats (35) i els estats unitaris (131). A partir de l'observació del funcionament de cadascun d'aquests sistemes, així com també de la manera com s'ha arribat, en els casos que així sigui, a l'estadi de la federació, Kincaid explora el vincle existent entre centralisme, federalisme, capitalisme i democràcia.

Les conclusions del seu treball són reveladores: els estats federals presenten un nivell de rendiment superior tant en termes de defensa dels drets dels individus, com de quotes de llibertat o de solidesa democràtica que els altres models d'estat unitaris. Els estats federals també afavoreixen un millor rendiment econòmic i, en conseqüència, augmenten el nivell de vida dels seus ciutadans.

És per aquest motiu, que el federalisme pot significar per a molts països en vies de desenvolupament i amb condicions d'elevada diversitat social interna, l'únic camí per accedir a un model d'organització política eficient i just per a tots els seus membres. A partir de la descentralització del poder i de la potenciació de l'autogovern local, es generen múltiples espais de liberalització econòmica interior que fomenten la consolidació de regions autònomes i a la vegada responsables de la seva autogestió. La proximitat de les noves autoritats locals a les seves comunitats permet també una solució més adequada dels conflictes i, per tant, una incentivació real del creixement econòmic i de la qualitat de vida dels individus.

ITINERARI 6:

DIÀLEGS GLOBALS SOBRE DEMOCRÀCIA I DIVERSITAT

Matí

Democràcia, federalisme i globalització

Dia: Dissabte, 25 de setembre de 2004

Hora: 11'15 - 13'45

President: Josep Maria Vallès

Ponents: Alex Ekwueme, Marco Aurelio Garcia, Fernando Vallespín, Major Dalbir Singh

Introducció

Es despren de l'experiència personal que cadascun de nosaltres podem apreciar quotidianament que el fenomen de la diversitat cultural pròpia d'un món globalitzat ha deixat de ser únicament un concepte teòric per esdevenir una realitat palpable davant nostre, a peu de carrer, amb unes conseqüències concretes i immediates que superen les connotacions purament sociològiques, arribant a constituir nous reptes polítics i econòmics.

Davant d'aquestes noves demandes hem d'apostar per fomentar un respecte que garanteixi el lliure desenvolupament d'aquesta diversitat que, a la fi, ha de reportar una major riquesa per a la nostra societat. Cal foragitar el perill que comporta la ignorància, que és la llavor de la intolerància i de l'empobriment cultural. Ara bé, l'assimilació de la diversitat necessita que es dugui a terme d'una manera articulada i regulada des dels poder públics que, d'aquesta manera, han d'esdevenir uns actors centrals en aquest procés.

En aquest context, el federalisme pot esdevenir la resposta adequada per organitzar les institucions polítiques sota criteris d'igualtat i justícia social. Aquesta forma de govern, ja coneguda des de fa molt temps, pot ser, degudament adaptada als temps actuals, l'eina que ens ajudi a integrar totes les parts d'aquesta realitat polièdrica en que s'ha convertit la nostra societat.

- **Alex Ekwueme**

El gruix de la intervenció del doctor Ekwueme s'ha centrat en l'exposició de la llarga història de Nigèria des dels temps pre-colonials fins a la consecució de l'actual model d'estat. Les dificultats per arribar a dissenyar una forma de govern capaç de fer possible la

convivència harmònica entre les més de quatre-centes nacionalitats ètniques diferents que integren Nigèria fa d'aquest país un exemple excepcional per observar l'evolució i el funcionament d'un procés federal en un país en vies de desenvolupament.

La degradació socioambiental del delta del riu Níger com a conseqüència de la intensa activitat petrolera de la zona, el problemes religiosos que implica la implantació de la sharia (llei islàmica) dins l'esfera civil o els rebrots periòdics de violència racial i ètnica són alguns dels problemes actuals que el professor Ekwueme ha enunciat com a principals obstacles per fomentar la major vinculació del nigerians vers la, fins a cert punt artificial, *nació* nigeriana.

- **Marco Aurelio García**

El ponent adopta un enfocament històric de la relació entre federalisme i democràcia al Brasil i enumera les principals dificultats que es donen a l'actualitat.

Després d'un llarg període (1930-1980) de desenvolupament econòmic vertiginós, però molt poc sensible cap a les greus distorsions socials que aquest estava generant a àmplies zones del país, l'arribada de la dècada dels vuitanta significa per a Brasil la fi de l'etapa desarrollista i l'entrada en una nova fase d'estancament que es veurà agreujada als anys noranta amb l'arribada de les polítiques neo-liberals que donaran com a resultat un considerable desmantellament de les institucions estatals.

El ponent planteja com a resposta a la crisi que viu el seu país, el reforçament decidit del model federal, en contraposició al model d'estat central, unitari i excessivament fort, que sovint ha provocat l'exclusió social que està en la base de l'aparició dels nous fonamentalismes.

- **Fernando Vallespín**

El professor Vallespín ha centrat la seva intervenció en analitzar la relació que existeix entre globalització i diversitat cultural, cridant l'atenció sobre la constatació que per sota dels conflictes identitaris rau un inequívoc problema de distribució de la riquesa.

En la línia de l'objectiu que es plantejava el diàleg, Vallespín defensa que davant la diferència només s'ens presenten dues alternatives: o bé, fomentar la tensió entre identitats que es creuen oposades, és a dir, potenciar l'enfrontament i emfasitzar allò que ens separa; o bé, insistir en el diàleg i en posar per davant allò que ens uneix. Es tracta, per tant, de la lluita global entre particularisme i universalitat.

El ponent ha volgut destacar especialment la base econòmica que posseeixen bona part d'aquests conflictes. L'exclusió d'àmplies capes de la població dels beneficis que està generant la globalització provoca un arrelament a la cultura tradicional que pot esdevenir fonamentalisme quan aquesta via representa l'única taula de salvament que els resta davant el profund sentiment d'alienació que el procés globalitzador pot generar en aquests col·lectius.

▪ **Major Dalbir Singh**

Porta a terme una àmplia defensa de la tradició democràtica de la Índia, un país que per la seva diversitat social i cultural representa un valuós exemple de l'esforç per incloure totes les comunitats en el si d'una única forma de govern descentralitzada.

La Índia ha estat descrita com *una federació sense federalisme* i, de fet, al llarg de la ponència Dalbir presenta el conjunt de forces centrífugues i centrípetes que, a la fi, atorga a la Índia la seva peculiar configuració actual.

Amb la voluntat de protegir l'harmonia social i el secularisme, de posar una cara més humana a les reformes econòmiques i de fomentar el respecte pels drets de la dona i de les minories religioses, Dalbir fa una clara aposta pel model federal com la millor eina per assolir aquests objectius.

Tarda

Identitat i diversitat

Dia: Dissabte, 25 de setembre de 2004
Hora: 15'45 - 18'00
President: Jordi Pujol
Ponents: Dusan Sidjanski, Xóchitl Gálvez Ruiz, professor Gaudreault

- **Jordi Pujol**

El president destaca la necessitat de protecció que àdhuc les cultures més potents del món reclamen per a elles mateixes, com ara és el cas de la Xina quan decideix protegir la seva llengua de les interferències de l'anglès.

Les migracions, per llur banda, constitueixen un assumpte del màxim interès, atès que plantegen un problema identitari sia per a l'emigrant sia per a la societat que n'és receptora. Això té evidentment conseqüències polítiques. A Europa, sense anar més lluny, els ciutadans comunitaris poden votar a les eleccions municipals de la resta de països. Nogensmenys, hi hauria un gran rebuig cas que aquest dret s'estengués a les eleccions de contingut polític.

Ja Helmut Schmitt avançà la idea que la immigració era necessària sempre que es pogués integrar.

La globalització, al mateix temps, es converteix en un espró de la identitat, atès que tothom en necessita una, tothom necessita mantenir un cert sentiment de pertinença. Com diu el professor Castells, el món és "la xarxa i jo".

- **Xóchitl Gálvez Ruiz**

El 92% dels indígenes viuen per sota del llindar de la pobresa, malgrat ser propietaris del 20% del territori, on rau la major part dels recursos naturals mexicans. El procés de globalització, doncs, no és nou per als indígenes—començà fa 500 anys.

Amb la creació de l'estat mexicà es produeix un oblit dels pobles indígenes. Els drets col·lectius que aquests indígenes tenen, cal que siguin reconeguts amb un contingut

jurídic. Gràcies a l'aixecament del subcomandante Marcos, Mèxic ha entrat en un gran debat entorn els drets indígenes, de tal manera que adès la Constitució mexicana ja reconeix el dret a l'autodeterminació d'aquests pobles, per bé que aquest dret té un contingut diferent del que se li atribuir.

Existeixen drets que malgrat es produeixi un canvi de residència del titular, s'han de mantenir. Alguns d'aquests drets són els drets col·lectius, el reconeixement dels quals ha trobat una forta oposició per part de la classe política mexicana.

- **J.F. Gaudreault**

Aquesta societat es reconeix a partir de la diferència, que es construeix per sota de la societat. Les identitats es juxtaposen cada cop més, però sempre n'hi ha una d'inicial. Això és el que ofereix l'estat: un punt de referència.

La immigració ja no està lligada a l'assimilació sinó a l'acomodament mutu. Això incentiva les reivindicacions de les identitats dels grups minoritaris. El federalisme, en aquest sentit, implica un cert grau de pluralisme jurídic.

La complexitat i la fluïdesa de la identitat són realitats amb les quals ha de treballar l'estat. Quan s'afirma que la identitat és col·lectiva, aleshores es manifesten reaccions. Cal allunyar-se del dogmatisme, de la ideologia de l'estat-nació; cal que no es rebutgi a priori el reconeixement d'espais identitaris. Més enllà de l'adhesió a determinats valors, cal sostenir un debat constant.

Una identitat pot desenvolupar-se fora de l'Estat i iniciar la reivindicació d'un marc jurídic. La identitat jurídica ha de provenir d'una llibertat identitària. L'individu ha de poder exercir una tria lliure de sa identitat. L'Estat ha d'oferir instruments d'emancipació identitària. Cal donar a l'individu la possibilitat d'associació i regulació del seu grup identitari infraestatal.

Els canals de comunicació han de d'estar sempre oberts. En una societat intercultural, hom s'apropia d'aquesta idea per a aplicar-la amb un relativisme radical. Cal que aquests grups identitaris no se situïn completament fora de l'Estat. El pluralisme jurídic pretén afavorir la "impuresa identitària". Cal impedir qualsevulla forma de discriminació i cal que hom es pugui distanciar del seu propi grup.

Cal generar un dret a l'ambigüitat identitària. Cal maximitzar la llibertat identitària dels individus.

- **Dusan Sidjanski**

L'entorn a on surgeix el federalisme amb tota la seva força és el de la mundialització i el de la diferenciació.

La cultura europea consisteix a la formació d'un nou federalisme. Si no tenim en compte els valors que formen la base de la cultura europea no hi ha res a fer. El federalisme és l'expressió d'una diversitat cultural i d'una necessitat cultural, política i tecnològica.

S'ha d'assolir un equilibri entre autonomia i participació. Aquest equilibri entre diferents institucions europees és fruit d'un esforç constant. La Unió Europea, per exemple, ha generat una regionalització dels estats membres.

Alhora cal tenir present que les noves tecnologies plantegen noves situacions i noves oportunitats. Cal participar i implicar-se en aquest procés, puix que l'experiència europea pot ser útil per a tot el món. El federalisme pot respondre al debat entre mundialització i diversitat.

- **Conclusions**

Teoria i pràctica de govern, necessiten redefinir-se per adaptar-se als canvis del món d'avui. Models d'antuvi i conceptes clau en la política contemporània, no poden ser vàlids si no els repensem i no s'adapten a aquells factors que marquen el moment actual i que són propis de la globalització i els avenços tecnològics.

Davant, d'un creixent pluralisme social i cultural (migracions, moviments socials, nacionalismes no estatals, moviments indígenes, etc.). cal buscar noves estructures que legitimin els sistemes democràtics en l'era de la interdependència i la mundialització.

Els sistemes polítics han de ser porosos i sensibles a les demandes de la ciutadania, revisant estructures i vehiculant les noves necessitats socials, negociant i acomodant les reivindicacions polítiques. Les hipòtesis apunten cap a una sofisticació del sistema que respongui a la complexitat actual, però això implica també proximitat, subsidiarietat i participació fent la democràcia més plena i representativa.

En el segle XXI parlar de democràcia, federalisme i diversitat no pot ser una utopia. Ara més que mai cal prendre consciència i reivindicar la construcció participada de models i institucions polítiques cridades a representar-nos.
